Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu
KİVDF
www.kivdf.gov.az
Layihənin istiqaməti:
"İctimai və dövlət maraqlarının müdafiəsi"

Milli mətbuatımızın "Molla Nəsrəddin"i

Onun xalqımızın milli şüurunun formalaşmasında rolu misilsizdir

"Molla Nəsrəddin" jurnalı milli mətbuatımızın inkişafında özünəməxsus xidmətləri ilə mühüm yer tutur. Mübaliğəsiz demək olar ki, "Molla Nəsrəddin" jurnalı publisistik müxtəlifliyi, jurnalistika peşəkarlığı, müxbirlik məharəti, janr müxtəlifliyi, milli ideyalılığı, xalqa bağlılığı, xalq yaradıcılığı ənənələrinə sədaqəti, ana dilinə məhəbbəti və dilinin sadəliyi, eləcə də müasirliyi və bəşəri dəyərlərə hörməti ilə səciyyələnirdi. Mübarizə amalını "xalqın xoşbəxtliyi yoluna" həsr edən bu jurnal ilk nömrəsindən başlamış son nömrəsinə qədər 25 il ərzində "vətən, millət, dil" ideyasına xidmət göstərdi. "Sizi deyib gəlmişəm" baş proqramı ilə xalqına və vətəninə məhəbbətdən yoğrulmuş jurnalın ətrafında çoxsaylı ziyalı və ədiblər toplaşaraq "Molla Nəsrəddin" adlı bir məktəbi də formalaşdırmış oldular. "Molla Nəsrəddin" özünün satirik ruhu, şirin yumoru, sadə dili və xalqın xoşbəxtliyinə əsaslanan meyarı ilə milli yaradıcılıq ənənələrini yeni əsrdə bir qədər də inkişaf etdirmiş və zənginləşdirmiş oldu. Məhz onun xidmətləri sayəsində milli mətbuatımızda azərbaycançılıq düşüncəli kütləvi oxunaqlılığa malik yığcam publisistik janr nümunələri geniş meydan tapdı. Dövrünün görkəmli fikir adamı, söz və fikir zadəganı kimi geniş şöhrətə malik böyük ideoloq, məşhur "Füyuzat" jurnalının redaktoru Əli bəy Hüseynzadənin "Yaxşı yazırsınız... Belə də yazmaq olarmış" fikirləri də bu jurnalın milli mətbuat və jurnalistika tariximizdə tutduğu əhəmiyyətli yeri və oynadığı misilsiz xidmətləri etiraf edən mühüm faktdır. Bu baxımdan xalq yolunda xidmətləri misilsiz olan böyük ictimai xadim və görkəmli ədib, "Molla Nəsrəddin" jurnalının naşiri və baş redaktoru Cəlil Məmmədquluzadə həm də milli mətbuatımızın inkişafı və intişarında mühüm xidmətləri ilə yadda qalmışdır.

Böyük alim və publisist Məhəmməd ağa Şahtaxtlının "Şərqi-Rus" qəzetindən başlanan "jurnalistika məşqindən" sonra qəlbi xalqına xidmət amalı ilə döyünən dahi söz adamı Cəlil Məmmədquluzadə dünyalarca məşhur olan "Molla Nəsrəddin" jurnalının əsasını qoymuşdur. Mirzə Cəlil bu jurnalın, o cümlədən mollanəsrəddinçi ədiblərin ağsaqqalı, yolgöstərəni və ideoloqu idi. Xalqına bağlı insanların vətənə xidmət vasitəsinə çevrilən "Molla Nəsrəddin" jurnalı maarif, nəşr və ictimai inkişaf baxımından bir çox xalqları qabaqlamaqla Azərbaycan xalqının mübariz və vətənsevər ziyalılarının əldə etdiyi böyük nailiyyəti təzahür etdirirdi. Bu jurnal C.Məmmədquluzadə, Ö.F.Nemanzadə, M.Ə.Sabir, Ə.Qəmküsar, Ə.Nəzmi, Ü.Hacıbəyov, M.S.Ordubadi, Ə.Haqverdiyev və b. kimi ziyalıların amal və əməl birliyi ilə yaranan milli fəaliyyət, vətənpərvərlik ocağı, xalqın istiqlalı və oyanışına xidmət edən milli mətləblər ruporu idi. Məhz bu jurnalın fəaliyyəti ilə ədəbi-bədii fikrimizdə yeni fikir cərəyanı və ədəbi məktəb müəyyənləşmişdir.

Adından tutmuş üslubuna qədər xalq yaradıcılığı ənənələrinə dayanan "Molla Nəsrəddin" jurnalı bütün Şərq aləmi və türk dünyasında ilk rəngli, şəkilli, karikaturalı yeni mətbuat orqanı idi. Xalq lətifələrinə dayanaraq yaranan felyetonlar da adı "Molla Nəsrəddin" seçilən milli mətbuat orqanının "öz üzərinə gülmək" üslubuna uyğun ədəbi xidmət missiyası yerinə yetirirdi. 1906-cı ilin aprel ayının 7-də (yeni stillə 20-si) nəşr olunan "Molla Nəsrəddin" jurnalı "Sizi deyib gəlmişəm, ey mənim müsəlman qardaşlarım!" müraciəti ilə gələrək, bütövlükdə xalqı, müsəlman və türk aləmini dostcasına sevərək özünə ünvan seçmişdi. "Ax unudulmuş vətən, ax yazıq vətən! Dünya-aləm titrədi, aləmlər mayallaq aşdı, fələklər bir-birinə qarışdı, millətlər yuxudan oyanıb gözlərini açdılar və pərakəndə düşmüş qardaşlarını tapıb dağılmış evlərini bina etməyə üz qoydular. Bəs sən hardasan, ay biçarə vətən!" - deyə həmvətənlərini oyatmağa səsləyən jurnal: "Dünya aləm dəyişildi, mənalar özgə təbir əxz elədi, yəni... hamı buna qail oldu ki, vətən, vətən, vətən, dil, dil, dil, millət, millət, millət. Dəxi bu dairələrdən kənar bəni-noi-bəşər üçün nicat yolu yoxdur" deməklə "gərək bir-birinizlə əl-ələ verəsiniz... yəni birləşəsiniz. Çünki vallah, billah, yer haqqı, göy haqqı, bundan başqa sizdən ötrü nicat yolu yoxdur" fikrini təlqin edir, azərbaycanlıların həmrəyliyi və birliyi ideyası ilə çıxış edirdi. Təsadüfi deyil ki,"Molla Nəsrəddin" jurnalında çap olunmuş "Sizi deyib gəlmişəm", "Azərbaycan", "Vətəndaşlar", "Cümhuriyyət" və s. kimi zəngin məqalə və felyetonlar Azərbaycan publisistikası və jurnalistikasının yeni məzmunda inkişafında əvəzsiz rola malikdir. Yorulmaz və cəfakeş redaktoru C.Məmmədquluzadənin də: "Qələmin müqəddəs vəzifəsi xalqın xoşbəxtliyi yolunda çalışmaqdır", - deyə ifadə etdiyi kimi, xalqının istiqlaliyyəti, milli oyanışı və inkişafı yolunda dönmədən xidmət göstərən "Molla Nəsrəddin" jurnalı ilk sözündən tutmuş son sözünə qədər vətəndaşlıq məktəbi, vətənpərvərlik dərsliyidir. Bütün bu xüsusiyyətlərinə, Azərbaycan xalqının inkişafı yolunda göstərdiyi xidmətlərə görə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev "Molla Nəsrəddin" jurnalını və onun redaktoru Mirzə Cəlil Məmmədquluzadə irsini yüksək qiymətləndirərək demişdir: **"Cəlil Məmmədquluzadə öz yaradıcılığı ilə, əsərləri ilə, publisistikası ilə, böyük mətbuatçılıq fəaliyyəti ilə Azərbaycan xalqının milli oyanışında, milli dirçəlişində əvəzsiz rol oynamışdır. Xalqımızın milli şüurunun formalaşmasında məhz "Molla Nəsrəddin" jurnalının və Mirzə Cəlilin fəaliyyətinin rolu misilsizdir".**

Bu mənada "Molla Nəsrəddin" jurnalı "Şərq həyatının ensiklopediyası" adlana biləcək, "xalqa... "öz camalını" göstərib, onu "fikirləşməyə" çağıran" bir məcmuə kimi keçdiyi keşməkeşli mübarizə və mücadilə yolunun millətimizin qarşısındakı böyük xidmətlərinə görə heç zaman öz əhəmiyyətini itirməyəcək, həmişə də öz gülüş və qəhqəhələri ilə yaddaşlarımızda düşünən və düşündürən publisistika nümunəsidir.

Ramiz QASIMOV,
AMEA Naxçıvan Bölməsinin
böyük elmi işçisi,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent